

דה היא כי בנפרד לא גילו הגושים יכולת קולקטיבית מינימלית. על מנת לחזק את אחדותה ושלמותה של ההסתדרות. ולהתאזרות מעין זו הן זקוקה היא יותר מלהטפה המתמדת על הסכנות הנשקפות לקיומה. מפעלה החינוכי של ההסתדרות בגולה, וקודם כל „החלוץ“, הופקע זה כבר מרשותה. תהליך ההפסקה החל בצורה בולטת שנים אחדות לפני מלחמת העולם השנייה, ונסתיים במוסגן עם סיום הועידה הששית של ההסתדרות. זכור הויכוח הסוער על מהות „החלוץ“ וזיקתו בימי הבחירות לוועידה האחרונה. התנועה לאחדות העבודה ו„השומר הצעיר“ יצאו להגן על „החלוץ“ ההסתדרותי, בניגוד לדעת חלקים אחרים בהסתדרות, שעמדו על הצורך לארגן את הנורע שבשארית הפליטה בהסתדרות הלוצית אחידה במרותה של הסוכנות היהודית. והנה משהביאה מסגרת לגת פועלי ארץ-ישראל לפני הועידה את הצעתה על אחדות „החלוץ“ וזיקתו להסתדרות העובדים, על הכשרה משותפת ועל היותם של שליחי ההסתדרות לפעול בכל ארץ „כיתידה אחת במרותה של ההסתדרות, בכיוון האחדות וההתלכדות הממשית של התנועה החלוצית“, באו בזו אחר זו הודעות של שני פלגי האופוזיציה (שנצטרפו אחר-כך במפלגת הפועלים המאוחדת), כי לא יכניעו להחלטה ברוח זו. האופוזיציה קיימה את הבטחתה בארצות שבהן הוקמה תנועה חלוצית המזינה, לא קם עוד „החלוץ“ כתנועה כללית הנתונה לסמכותה ולמרותה של ההסתדרות. כל זרם (זולת המושב) הקים לעצמו „החלוץ“ משלו; ומחלקת „החלוץ“ בועד הפועל של ההסתדרות, שנבחרה אחרי הועידה, קיימת כמעין זכר לחורבנו של „החלוץ“ ההסתדרותי הכללי.

גם בשדה החינוך והתרבות לא היתה תפארתה של האופוזיציה על דרך חיווקה של עצמאות ההסתדרות. יותר מהסתדרויות פועלים אחרות בעולם ידעה הסתדרותנו לכוון לבה גם ליצירת מכשירים שיסמכו את צרכי הרוחניים של הפועל וצרכי חינוך כניו. הוקם העתון היומי של ההסתדרות על תוספותיו הרבות. קמה הוצאת „דבר“, ואחר כך הוצאת „עם עובד“. התפתח והשריש המפעל החינוכי העצמאי, אך מדאגה יתרה פן יבולע חלילה ל„עצמאותה“ התריבותית והמדינית של ההסתדרות, קם „משמר“, קמה „ספרית פועלים“ (ואפילו בשעת מצוקה בשוק הספרים, לא יעלה על דעת איש מבין מבצרי „העצמאות המעמדית“ להציע, לפחות, איחוד הוצאות הספרים הפועליות שבתוך ההסתדרות). גם סמינריונים למורים הכרה שיהיו נפרדים בכל שלביהם — למורים בהתישבות השיתופית לתוד ולמורים לילדי עובדים סתם לחוד. וכלום סוד הוא שמרותה של ההסתדרות

עצמאות ההסתדרות — וחזית פועלים

א. אופיר

ההסתדרות נולדה מתוך שאיפה לרכו ברשותה כל דבר של מהות בחיי היחיד והכלל של תנועת הפועלים. אמנם מגמה זו לא באה על מלוא סיפוקה בימיה הראשונים, אך ההסתדרות הוסיפה כוח בהתפתחותה והקיפה חלק הגון מחיי ציבור הפועלים. והנה בא משבר פנימי, סמוי, אשר הביא לידי מאמצים לפורר את עצמאותה של ההסתדרות ולשלול ממנה כמה מסמכויותיה. האם מקרה הוא שהמועצה הראשונה של ההסתדרות במדינת ישראל התכנסה לאחר שורת כינוסים חשובים של המפלגות וגושי התישבות, כינוסים שביירו כמעט את כל הבעיות אשר לפני תנועת הפועלים? ולא היו אלה כינוסים-קודמים בלבד, להרנת הריונים במעמד של ההסתדרות כולה, אלא בכיחנת כינוסי-ההסתדרות בועיר אנפין. הנה כי כן, לא הגיעה ההסתדרות לידי בירור מקיף ועצמאי בשאלות הנוגעות לעצם גורלה וקיומה. בראשית צעדיה היתה ההסתדרות מעין מדינת פועלים בתוך משטר המנדט העויף. הנסיבות החדשות שבעקבות הקמת מדינת ישראל, כשהן לעצמן, אינן משנות שינוי מהפכני את מהותה של ההסתדרות, אלא אם יעמיק מבפנים תהליך שינויה והפיכתה למשהו אחר. עובדה היא כי מארבעת עמודי החוץ שעליהם הועמד בנין ההסתדרות — משק הפועלים, התנועה החלוצית בגולה, היצירה התרבותית, ההסברית והחינוכית בארץ והאיגוד המקצועי — נפגעו קשה שלושת הראשונים, ודוקא בידי אלה המתמירים כמגיני יסודות ההסתדרות.

למעשה ניסלו מאת ההסתדרות המרות בתוך רוב-בנינו של משק הפועלים, ועל הכל ההתישבות העובדת, פאר היצירה הקונסטרוקטיבית-המהפכנית של הפועלים. אם נזכור ש„חקל“ מנוהל בידי ההסתדרות החקלאית, ולה מלוא הפיקוח עליו, ואילו על הקיבוץ, הקבוצה, המושב, והמושב השיתופי, על דרכם והתפתחותם, אין להסתדרות כל שליטה ממשית, נבין מה עמוקה הפגיעה במשק הפועלים ההסתדרותי ושעליו תפארתה. מי יודע מה היה גורלו והיקפו של משק הפועלים הכביר בעיר כיום אילו נענתה ההסתדרות בשעתה לסיסמת „השומר-הצעיר“ על „הגושא הקבוע“. חזקה שהיה נמצא מי שהיה בא לרשת את „סולל-בונה“ כגוף מצומק, בחינת ולא נודע כי בא אל קרבו, כשם שההתישבות העובדת הופקעה למעשה מרשות ההסתדרות לרשותם של הגושים ההתישבותיים הנבדלים, מבלי שניתנה לה התנופה הקולוניזטורית הראויה מאת התנועה כולה, והרי עובר

החיוניים של פועלי העיר והמושבה, מוצגים כסעיפים שניים במעלה. בעוד שארגוני ההתישבות דואגים לענייניהם החיוניים שלהם, הנה עניניו של רוב מנין בצבור הפועלים, שחשיבותם גדולה דוקא בתקופת יסוד המדינה, כגון הבטחת הערך הריאלי של שכר העבודה, תוספת היוקר, הגנת על העובד, הגנה על עבודת נשים ונערים, לשכות עבודה וכיוצא באלה, נדחקים לקרן־זוית במועצות ההסתדרות. דיספרופורציה זו היא סכנה נוספת לליכודה של ההסתדרות. מה טוב היה, כמובן, אילו ניתן לנו לחדש את הימים שההסתדרות היתה דנה בכל הבעיות העיקריות המעסיקות את תנועת הפועלים והמדינה, מתווכחת ככל העולה על רוחה ומכריעה בהן. אולם לכך דרוש לאו דוקא יתר, "הבחנה דקה" בין ענינים מצד הועד הפועל, או מצד הועדה המרכזת שלו, אלא גירוש דיבוק הפירוד והסרת המחיצות המלאכותיות מקרב תנועת הפועלים.

מפלגת הפועלים המאוחדת, יש לשער, לא נעלם ממנה לחלוטין מצב זה שנתהווה בהסתדרות. ואחד הסממנים לתקנתו היתה לה, כנראה, "חזית פועלים משותפת". האמנם לתקנת־אמת נתכוונה או היתה זו לה מליצה נאה וחסרת תוכן, קרנים לנגח את זולתה? מפלגת פועלי ארץ־ישראל אמרה: "חזית פועלים משותפת" נתונה לנו זה כבר ושמה ההסתדרות — הדבר הדרוש לתנועת הפועלים הוא איחוד. אילו היתה סיסמת "חזית" כנה, הלא היה מקום לבעליה להוריד כיח את רצונם הטוב בפרקטיקה היומ־יומית בתוך ההסתדרות. (אגב ריתחה בפולמוס הפלמ"ח הודה "על המשמר" עצמו, במאמר ראשי על "פירוק השותפות", כי אמנם היתה קיימת בהסתדרות מעין חזית משותפת בין מפלגת פועלי ארץ־ישראל ובין מפלגת הפועלים המאוחדת.) ואולם סיסמת "חזית פועלים משותפת" עם מפלגת פועלי ארץ־ישראל, יש לה כנראה, גם משמעות פנימית נוספת, לנוכח השיחות עם המפלגה הקומוניסטית בארץ. אמנם בין הנימוקים לאיחוד בין "לאחדות העבודה" ו"השומר־הצעיר" היתה, כנראה, הצורך במניעת ההתחרות בין שתי מפלגות אלה, על המגע עם ראשי המדינה, בארצות אירופה המזרחית. האמנם זה הטעם גם לרעיון חזית משותפת עם יורשת פ.ק.פ., אשר נגנו לפי־שעה אחרי חליפת־מכתבים סוערת ורצופה חשדות והאשמות הדדיות קשות? מכל מקום, לגבי המוני החברים יש ברעיון זה משום קפיצת־דרך מחשבתית, וראשי תומכי ה"חזית" הנדונה סבורים, כנראה, כי יקל להתמקק את הרעיון לחכם של החברים אם יווכחו שמפלגת פועלי ארץ־ישראל אינה רוצה ב"חזית" ואין ברירה... דא עקא, שהמפלגה הקומוניסטית אינה דואגת

על חלקים שונים במפעל החינוכי הנושא את שם ההסתדרות אינה אלא סיקציה אכן נפל דבר בתנועת הפועלים בארץ. האוטונומיה מבקשת את שורש הדבר במה שקרוי "רפורמיזם ארץ־ישראלי". והרי לפנינו טעות גסה. שלט הרפורמיזם, יהיה מה שיהיה תכנון של שלט זה, אינו הולם את המעשה אשר חוללה תנועת הפועלים בארץ הזאת, אינו הולם את תכונה ואת תכונת עושיה. אם לאחוז בדרך היקשים זרים, קרוב יותר לגלות את מקום התורפה בהופעתו של מין "טרזקציום" ארץ־ישראלי — חובק עולם ההסתדרות בסיסמאותיו וכיתתי־אכסקר לוזיבי במעשיו.

וכי הדרכתה ומרותה של ההסתדרות על "החלוץ" ועליהו לארץ היתה פוגעת בדמותם של ההסתדרות ו"החלוץ" אף פגיעה כלשהי? הוזה אומר, תחומי פעולה אלו, ואחרים כיוצא בהם, נפגעו מחוץ מניעים כתתיים. אין עוררים כי ההתישבות ו"החלוץ" זקוקים לחינוך כמותי ואיכותי רב. יתר על כן, המצב הפנימי שבו הם שרויים מסכן את יכולתה של ההסתדרות למלא את יעודה החלוצי המלא במדינה. כוחה החינוכי המאוחד של ההסתדרות כולה היה עומד לה להנך מתנה מגשימים גדול יותר ולהכין גרעינים מרובים יותר להתישבות ולהתנדבות לצבא ישראל כאחד. כנס מן השמים הוא, שאחרי כל הפירוד והפיצול, ההתחרות והקנאה בתוך "המחנה ההסתדרותי" בגולה, עוד זכינו למעט גרעינים להתישבות. אולם גם אלה המעטים לא ידעו ברובם את ההסתדרות כחטיבה שלימה, אלא רק את הפלג שחינכם, אותו ואת מעלותיו, ולא ידעו אלא חסרונותיהם בלבד של יתר הפלגים שהם שותפים להם בצל קורתה של ההסתדרות. לעיני דמיונם מסתרת באותו בית מין מפלגת ששמה מפלגת פועלי ארץ־ישראל, והיא המתנקשת שבע פעמים ביום בעצמאותו של מעמד הפועלים. כשתבע דובר האוטונומיה במועצת ההסתדרות האחר רונה דיון על "השתלטות יחיד בצבא", הרי היה נאמן לרוח הנקלטת בלבו של העולה החדש, וראשיתה בחיך נוך האוטונומיה בגולה. השכלה פוליטית זו שואבים הם מכארות הפירוד. מדוע איפוא ימסר להסתדרות כזו גורלה של ההתישבות החלוצית וגורל החינוך בגולה ובארץ?

המעיון, למשל, בדיונים במועצת ההסתדרות האחרונה ובדיוני הועד הפועל על "פירוק הפלמ"ח, והקורא את עתונת האוטונומיה על נושא זה, מן ההכרח שיגיע לידי מסקנה, כי ההסתדרות דרושה מאד לאוטונומיה כזירת התגוששות על ענינים שאין ההכרעה בהם נופלת למעשה בתוכה, בעוד שהענינים אשר הם בגדר סמכותה, לכל הדעות, כגון עניניהם

הקמת המדינה ולנוכח פילוג העולם בין שני גושים. היא שומרת על אחריותה לנכסי התנועה, הרחננים והמשקיים, לכוח הרב הגנוז בתנועת הפועלים ולעניניו החיוניים של הפועל. מהי לנו ההסתדרות, ומה היתה, היטיב להגדיר ב. כצנלסון בדברו בוועידת הגוער העובד לפני המשרעשרה שנה:

„איני יודע אם יש ביניכם ילדים רבים שלמדו ב„חדר“ וזוכרים כי את התורה היו ממשילים לים: „ים התלמוד“, „תורה עמוקה כים“. היו רואים אותה כים הגדול, כאוקינוס. כן גם הסתדרות העובדים. היא לא רק אותו הבית או המוסד שאליו אתם פונים בדבר עבודה או בענין של ניצול. היא כל מה שנעשה סביבכם, כל מה שאתם עושים ויוצרים ומה שמחכה לכם בעתיד. גם הצריף הזה שהתאספנו בו, גם העתון שלכם „במע“ לה“, גם הקבוצה בענן, גם המשמרות, החינוך ובית-הספר לילדי העובדים, הספרות החדשה שלנו, כיבוש הקרקע ויצירת משק חדש, השמחה והצער, המלחמות והנצחונות — כל אלה קרויים בשם קצר ופשוט: ההסתדרות.“

אפשר שהאופוזיציה תהיה מוכנה לתתום על דברי אלה אף להוסיף עליהם. הרי היא משימה עצמה שומרת על „טהרתה“. אולם השאלה היא איך השכילח האופוזיציה לקיים למעשה את נאמנותה ואחריותה לבית ההסתדרות ולמהותו. לאתר ש„שחררה“ את ההסתדרות מכמה מסמכויותיה, התחילה רואה אותה כמין מסגרת פדרטיבית של גופים פוליטיים, אשר החברות בה היא פורמלית, ואילו הכוח המכריע בה הן המפלגות. בשאלות הגדולות אין מכריעים אלא על יסוד הסכמים בין-מפלגתיים.

האמנם אחרנו את המועד? ההסתדרות המתקרבת למאתיים אלף חברים, עוד כוחה אתה לשמור על מלוא עצמאותה ולהנזר וליטול לעצמה את מרבית סמכויותיה. במידה שתגבר כאופוזיציה הכרת ההכרח באיחוד ציוני-סוציאליסטי, ותחלש הנטייה ל„חזיתות“ המותנות על ידי שיקולים שאינם תלויים בארץ וב-מציאותה, כן תחזור ותגבר ותתחדש ההסתדרות כולה.

להלך-הרוח בקרב חברי מפלגת הפועלים המאוחדת, והיא דוחקת את הקץ. ב„קול העם“ ובנאומי מיקוניס, מזכירה, הוכיחה המפלגה הקומוניסטית את מפ"מ על פניה, כי אין לדגול בחזית השמאל בחוץ-לארץ ול-התנכר לה בארץ... „תם תור הפנסנות הכפולה במע" מד הפועלים, — — — אין דרך „לכאן ולכאן“ ואין מנוס ממתן תשובה ברורה וגלויה („קול-העם“, „לח" זית פועלים מתקדמת“, 22.8). זכתה הנהגת מפלגת הפועלים המאוחדת לשמוע תוכחה-מוסר מפי מיקוניס בלשון „הלנו או לצרינו“. אכן דברים מעין אלו גש-מעו גם ממקום גבוה יותר. לנציג מפלגת הפועלים המאוחדת בחוץ-לארץ נאמר בלשון שאינה נשמעת לשתי פנים ומפי אדם בעל עמדה מרכזית: אם אמנם מרכסיסטים טובים אתם, ולניגיסטים וסטאליניסטים נאמנים, מדוע לא תכנסו למפלגתו של מיקוניס? והרי לפנינו גם העובדה המענינת, כי נציג „השומר-הצעיר“ ברומניה תבע לפרסם בביולטין הציוני את ההודעה על השיחות המשותפות בין מפ"מ למפלגה הקומוניסטית בארץ. האם פירוש הדבר שהויכוח שמ-עוררת מפלגת הפועלים המאוחדת על ההסתדרות ודרכה, וכן התביעה ל„חזית“ עם מפלגת פועלי ארץ-ישראל הם דברים אשר במהותם הם נחלת העבר? נשמר הקנקן, אך כולו מלא חדש, והחידוש מפליא מאד.

אכן החפוצות המשא-ומתן שניהלו מנהיגי מפ"מ לגת הפועלים המאוחדת עם הקומוניסטים גילתה עד היכן הפליגו הראשונים בהבטחותיהם לשתף פעולה עם האחרונים בתחומים שונים, ובתוכם במוסדות המדינה. האמנם רק אימת הבחירות המתקרבות גרמה להפסקת המשא-ומתן? או שמא עמדו מנהיגי מפלגת האופוזיציה הגדולה בהסתדרות על המדרון שלהתוכו הם מדרדרים את תנועת הפועלים העברית בתשוקת התקשרותם עם ארגון שאינו יונק מקרקע מציאותי, ואף אינו חושש לתבוע מהמתקשרים עמו מחיר יקר מאד, כפי שנתברר מחליפת-המכתבים בין שתי המפ"מ לגות — הוא מחיר נפשם הציונית?

לגבי מפלגת פועלי ארץ-ישראל תפקידי ההסתדרות ויעודיה עומדים בעינם כביום יצירתה. אין היא רואה צורך בשינוי מהותי ביסודות ההסתדרות לאור